

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Гонтарик Г.М.

*вчитель-дефектолог (тифлопедагог),
Криворізький спеціальний багатопрофільний
навчально-реабілітаційний центр № 1*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНИХ ПОСІБНИКІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Сучасне суспільство не стоїть на місці й потребує постійних змін і перетворень. Ці трансформації відбуваються в науці, техніці, мистецтві, педагогіці, зокрема корекційній педагогіці та й в усіх інших сферах діяльності. Не виключенням стала і тифлопедагогіка як галузь корекційної педагогіки. Адже вона також потребує нових інструментів і шляхів вирішення проблемних питань.

Тифлопедагогіка як напрям в корекційній педагогіці виокремився в самостійну галузь порівняно із загальною педагогікою нещодавно. Саме тому постійно відбувається пошук найбільш оптимальних методів і прийомів корекційного впливу на дитину. Постійно розробляються нові методики та підходи до освітнього процесу, що принесуть успіх у навчанні дітей із порушеннями зору.

Сьогодення диктує нам нові тенденції в особливостях побудови освітнього процесу. Він має бути цікавим для дитини, захоплюючим, не нудним, із постійною та частою зміною діяльності, і обов'язково яскравим, із використанням різноманітних наочних і мультимедійних посібників і матеріалів. Тобто мають бути створені усі умови для розвитку всебічно розвиненої, гармонічної, щасливої особистості, яка в майбутньому стане гідним громадянином своєї країни та достойним членом суспільства.

Саме для того, щоб зробити навчальний процес цікавим і різноманітним, а разом з тим і продуктивним необхідне використання наочності. Адже не дарма кажуть, що краще один раз

почути, ніж десять разів побачити. Діти особливо мають отримувати інформацію через усі сенсорні системи: через зір, слух, дотик.

А які ж наочні посібники використовувати для дітей із порушеннями зору? І чи можливо це в загалі? Це питання досліджували М.І. Земцова, Б.І. Коваленко, Н.Б. Коваленко, А.С. Ганджий, Н.Г. Крачковська, Н.В. Серпокрил, Ю.А. Кулагін, Л.І. Сонцева, А.Г. Литвак, В.П. Єрмаков, А.І. Каплан, А.Б. Гордін, Р.С. Муратов, Б.В. Сермеїв, В.А. Феоктістова, Е.М. Стерніна, І.С. Моргуліс та інші.

Для того, щоб правильно підібрати наочні посібники та вони були ефективними у використанні необхідно розуміти процеси зорового сприймання у дітей із різними порушеннями зору. Адже у таких дітей є певні особливості сприймання зорових функцій.

Окрім зниження гостроти зору та погіршення чіткості бачення, що є основними ознаками порушень зору, спостерігається зниження швидкості переробки візуальної інформації, звуження чи випадіння полів огляду, порушення окорухових функцій, розлади бінокулярного зору, стереоскопічності, виділення та розрізнення кольорів, чутливість до зміни контрастності, страждає здатність одночасно сприймати різні ознаки та властивості предметів при їх розгляданні.

Цілісність, одночасність та динамічність сприймання порушується не лише при зниженні гостроти зору, а й при порушенні поля зору. Одномоментне охоплення поглядом великих предметів стає неможливим. Внаслідок цього дитина змушена оглядати предмет або його зображення по частинах, виділяючи окремі ознаки і властивості.

Цілісний, одночасний характер сприймання замінюється послідовним. Послідовне, покрокове сприймання оточуючих предметів не дає змоги охопити поглядом предмети, розташовані на відстані, побачити речі у їх взаємозв'язках і відношеннях. Сприймання зображень дітьми з порушеннями поля зору здійснюється шляхом послідовного простеження контурів поглядом.

При цьому погляд може зісковзувати з контуру, втрачати місце, де перервалося сприймання, або точку фіксації, повертатися на вже оглянуті ділянки, змінювати напрямок. Такі особливості зорового сприймання дітей зі звуженим або пошкодженим полем зору зумовлюють необхідність вибору наочності оптимального розміру та збільшення часу для її розгляду.

Дитина складає цілісний образ предмета з окремих, виділених під час обстеження, ознак. Власне, при орієнтуванні за допомогою зору процеси аналізу та синтезу протікають так само, як і у дітей з нормальним зором. Спочатку виділяють окремі ознаки та властивості, які характеризують предмет, намагаються їх проаналізувати та порівняти, на цій підставі роблять висновки та ідентифікують предмет.

Так, діти зі зниженим зором шукають у зображеннях найбільш інформативні ознаки – форму та колір. На зорове сприймання форми предмета впливає його величина, відстань до очей, освітленість, контраст між яскравістю об'єкта та фоном [3].

При виготовленні кольорових посібників потрібно використовувати контрастні поєднання в межах дванадцяти спектральних тонів. У подвійному поєднанні (червоний, зелений). У чотирикільорному поєднанні – один колір основний та три складових кольори.

Ілюстративний матеріал має повноцінно реалізувати такі функції: інформаційну, розвивальну, виховну та мотиваційну, а також спеціальні функції для дітей зі зниженим зором: конкретизації, фіксації узагальнень та корекції уявлень про навколишній світ.

Своєрідним для малюнку для слабозорих дітей є відтворення в ньому конкретних предметів або їх деталей, які в безпосередньому досвіді не сприймалися і слугують розкриттю описаного матеріалу, конкретизують його. Неприпустима перевантаженість наочності зайвими деталями.

Не можна пред'являти зображення об'ємних предметів, що мають багато дрібних деталей. При виконанні одного зображення необхідно дотримуватися єдиної графічної манери.

Лінії повинні бути чіткими. Ширина ліній для зображень індивідуального користування має складати мінімум 1 мм та мати високу контрастність – 80–100%. Якщо наочність призначена для фронтальної роботи, то ширина ліній має бути не менше 2–3 мм.

Оптимальний формат зображення для індивідуальної роботи – від 10x10 см до 15x20 см; для фронтальної – від 20 см до 30 см.

Розташування тексту та ілюстрацій має відповідати таким вимогам:

- кожний новий твір подається з нової сторінки;
- текст займає 25 % сторінки, а інша частина зайнята виразною кольоровою та чіткою ілюстрацією;
- довжина рядка в середньому 23 знаки;

- чим довший рядок, тим більшим має бути й міжрядковий інтервал;
- не рекомендується відтворення тексту в декілька шпальт;
- забороняється застосування шрифтів вузького накреслення, шрифт має бути чітким, без прикрас;
- кегель шрифту основного тексту має складати не менше 18–20 пунктів; інтервал між словами має становити не менше кегля шрифту тексту;
- при написанні слів і чисел відстань між буквами і цифрами має складати близько 0,2–0,3 від їх ширини [6].

Отже, питання підбору наочних посібників і матеріалів для дітей зі зниженим зором хвилювало педагогів в усі часи, і не зважаючи на це, все одно є досить актуальним і маловивченим. Сучасні дослідження тифлопедагогів та офтальмологів показують, що в процесі навчання педагогам необхідно дотримуватись низки вимог до наочних посібників і матеріалів для осіб зі зниженим зором, бо саме це забезпечує ефективне сприймання навчального матеріалу залежно від особливостей порушення зору дитини. Перелічені та зазначені у статті вимоги стосуються як текстового, так і ілюстративного матеріалів.

Список використаних джерел:

1. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / Н. М. Алєєва, Ю. В. Барінов та ін. / за наук. ред. Є. П. Синьової, С. О. Рикова. – К. : Кафедра, 2016. – 212 с.
2. Особливості друкованих навчальних матеріалів для дітей з порушеннями зору (Дидактико-гігієнічні рекомендації) : навч. по-сіб. / [Є. П. Синьова та ін. ; за ред. Є. П. Синьової] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2015. – 67 с.
3. Синьова Є. П. Тифлопсихологія. Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору : підручник / Є. П. Синьова. – К. : Знання, 2008. – 365 с.
4. Федоренко С. В. Тифлодидактика : навч. посіб. / С. В. Федоренко. – К. : ДІА, 2009. – 144 с.
5. Федоренко С. В. Тифлопедагогіка : підручник / Є. П. Синьова, С. В. Федоренко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 325 с.
6. Федоренко, С. В. Вимоги до друкованої навчальної літератури для дітей зі зниженим зором [Електронний ресурс] / С. В. Федоренко, М. І. Федоренко. – Режим доступу: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/921/921035aee506d77590c4958712ab276e.pdf>